

27. 2. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV.ÚS 3139/19 týkajícímu se volby zmocněnce k vykonávání úkonů za právnickou osobu v trestním řízení a práva na obhajobu[1]

V níže uvedeném příspěvku se zaměřím na detailní rozbor nálezu Ústavního soudu, o jehož vydání již bylo na stránkách epravo informováno a který si zasluhuje náležitou pozornost odborné veřejnosti.

Shrnutí trestního řízení a řízení před Ústavním soudem ve věci sp. zn. IV.ÚS 3139/19

Proti stěžovatelce, právnické osobě, bylo zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti. Stěžovatelka měla jediného jednatele, proti kterému bylo pro stejný skutek rovněž zahájeno trestní stíhání. Ústavní stížností stěžovatelka napadla usnesení Okresního soudu v Kladně, kterým byl stěžovatelce ustanoven opatrovník podle ustanovení § 34 odst. 5 zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob (tento dále jen jako „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), neboť stěžovatelka neměla podle názoru soudu osobu způsobilou činit úkony v řízení, když její jediný jednatel byl taktéž trestně stíhán.

K výše uvedené problematice konstatoval Ústavní soud v předmětném rozhodnutí následující.

„Institut opatrovníka právnické osoby v trestním řízení dle § 34 odst. 5 zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, je subsidiární povahy a mělo by jej být využíváno jen jako krajního prostředku, neboť vždy představuje zásah do práva právnické osoby na obhajobu v trestním řízení dle čl. 40 odst. 3 Listiny, který musí být proporcionální vzhledem k účelu, který sleduje“.

„Je-li jediná osoba, která je oprávněna za právnickou osobu v trestním řízení jednat, vyloučena dle § 34 odst. 4 věta první uvedeného zákona proto, že je ve stejné trestní věci obviněna, toto vyloučení se nevztahuje i na volbu zmocněnce k vykonávání úkonů za právnickou osobu v trestním řízení dle § 34 odst. 1 uvedeného zákona, jestliže zde není

konkrétní riziko, že tak činí proto, aby právníckou osobu poškodila či na její úkor zvýhodnila v trestním řízení sebe“.

„Šetření podstaty práva právnícké osoby na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod odpovídá požadavek na to, aby výzva dle § 34 odst. 4 věta druhá zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, byla obligatorní. Není-li v situacích předvídaných ustanovením § 34 odst. 4 uvedeného zákona právnícké osobě doručena výzva dle věty druhé tohoto ustanovení, není splněna podmínka pro ustanovení opatrovníka dle § 34 odst. 5 uvedeného zákona. Pokud i přesto soud opatrovníka právnícké osobě ustanoví, porušuje tím právo této právnícké osoby na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a na obhajobu v trestním řízení dle čl. 40 odst. 3 Listiny“.

Analýza závěrů nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV.ÚS 3139/19

Rozebíraný nálezn Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3139/19, je aktuální, velmi významnou interpretací ustanovení § 34 odst. 4, 5 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob.

Z předmětných ustanovení je zřejmé, že zákon explicitně zakazuje, aby za právníckou osobu činily v řízení úkony osoby, které jsou v konkrétním řízení v postavení obviněného, poškozeného anebo svědka. Závěr, ke kterému ve svém rozhodnutí Ústavní soud dospěl, je tak v určitém směru revoluční; jako takový jde totiž zjevně proti samotnému jazykovému výkladu předmětných ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob.

Jakkoli ovšem čistě jazykový výklad ustanovení § 34 odst. 4 věty zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob naznačuje, že osoby v tomto ustanovení uvedené nesmějí za právníckou osobu činit jakékoli úkony, jde o omezení ústavně zaručeného základního práva na obhajobu právnícké osoby podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, které musí obstát v testu proporcionality.

V návaznosti na výše uvedené, s nálezem Ústavního soudu, resp. právními závěry v tomto uvedenými lze vyslovit jednoznačný souhlas. Rozhodnutí Ústavního soudu považuji za logické, plně souladné s potřebou chránit ústavně zaručená práva (obviněných) právníckých osob v trestním řízení a spolu s tím potřebou praktické či skutečné možnosti uplatňování jejich práv. Výše uvedenému výkladu Ústavního soudu je třeba dát ve světle ústavně zaručených práv a svobod obviněné právnícké osoby jednoznačně přednost.

Na místě interpretace předmětných ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob je třeba užít zejména teleologického výkladu, tedy cílit na postihnutí samotného účelu, smyslu daných ustanovení. Tímto je přitom především „zabránění případnému střetu zájmů mezi právníckou osobou a osobou oprávněnou za právníckou osobu v trestním řízení jednat“^[2] anebo, jinými slovy, tedy zabezpečení toho, aby bylo řádně předcházeno konfliktu mezi zájmy obviněné právnícké osoby a fyzické osoby, která právníckou osobu v trestním řízení zastupuje. K takovému výkladu je třeba se přiklonit mj. i proto, že také opatrovníkem nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy právnícké osoby (srov. ustanovení § 34 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob).

Rozhodnutí o ustanovení opatrovníka obviněné právnícké osobě představuje vždy rozhodnutí se zásadními a okamžitými dopady do každodenního chodu právnícké osoby. Přitom je nutné mít na paměti, že „opatrovníkem lze ustanovit jakoukoli jinou fyzickou nebo právníckou osobu, přičemž opatrovníkem může být ustanoven též advokát. Reálně tak může nastat (a v praxi též nastává) situace, kdy je opatrovníkem určena osoba, která s chodem společnosti nemá absolutně žádné zkušenosti, na jejím fungování není nijak zainteresována a její zájmy v trestním řízení hájí pouze

formálně“[3]. Ve vztahu k rozebírané problematice je tak nutné uvažovat také skutečnost, že opatrovník nebude velmi často dostatečně obeznámen s povahou, činností, fungováním právnické osoby, jejími vnitřními poměry, stavem věci a reálně tak nebude s to hájit zájmy právnické osoby, včetně jeho výpovědi z pozice obviněného, právnické osoby, o dílčích skutečnostech. Pokud tedy již, soud by měl z uváděného důvodu primárně volit mezi členy orgánů právnické osoby (např. mezi členy dozorčí rady) anebo mezi zaměstnanci v řídicí či kontrolní funkci[4].

Další argument podporující závěry Ústavního soudu v této věci pak představuje skutečnost, že i ve vztahu k obviněné osobě, která je oprávněna činit za právnickou osobu v trestním řízení úkony, je třeba reflektovat zásadu presumpce neviny, a tedy nelze bez dalšího, pouze pro postavení příslušné osoby jakožto obviněného, předpokládat, že v jejím případě existují důvodné obavy z kolize zájmů.

Na paměti je také důležité mít to, že ve smyslu Ústavním soudem judikovaného se jedná pouze o možnost příslušné osoby zvolit obviněné právnické osobě zmocněnce, nikoli její zastupování (činění úkonů) v celém trestním řízení. Také uváděné tedy míru rizika jednání dané osoby ke škodě právnické osoby snižuje.

Ve smyslu všeho dříve uvedeného tak není nikdy možné jakkoli automaticky, mechanicky a bez dalšího v každém jednom případě *a priori* předpokládat, že jediná osoba, která je oprávněna za právnickou osobu v trestním řízení jednat, bude (nutně musí) negativně působit na realizaci procesních práv právnické osoby. To, zda v konkrétním případě hrozí, že by příslušná osoba jednala v úmyslu poškodit právnickou osobu (typicky ze zjištěných důvodů), bude třeba pokaždé *ad hoc* náležitě zkoumat. Následné rozhodnutí bude pak současně zapotřebí vždy řádně odůvodnit.

Ustanovení opatrovníka bude tedy připadat v praxi v úvahu zejména u tzv. prázdných schránek, kdy je konkrétní obchodní korporace založena evidentně pouze za účelem páchaní trestné činnosti, méně pak v případech korporací, které skutečně vyvíjejí podnikatelskou činnost. V těchto případech bude třeba chápat ustanovení opatrovníka vždy jako krajní řešení, ke kterému je třeba přistupovat pouze jako k nejzazšímu řešení, pokud jsou skutečně splněny veškeré zákonné podmínky[5].

Nelze tak jakkoli akceptovat postup, kdy orgány činné v trestním řízení odmítnou ze strany (obviněné) osoby oprávněné v trestním řízení činit za právnickou osobu úkony zmocnění jiné osoby pro účely činění úkonů v rámci trestního řízení a obviněné právnické osobě je následně ustanoven opatrovník. Takový postup je třeba považovat za popření práva obviněné právnické osoby na obhajobu a spolu s tím předepsané posloupnosti úkonů[6] ve smyslu ustanovení § 34 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob[7].

Z druhé strany pak, také pro orgány činné v trestním řízení by měl výklad dotčené problematiky Ústavním soudem představovat ulehčení co do objasnění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí, když obecně lze v souladu se dříve uvedeným konstatovat, že osoba, která je ve smyslu ustanovení § 21 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, oprávněna za právnickou osobu v řízení jednat, bude jistě věci znalejší nežli právnické osobě ustanovený opatrovník.

Pro doplnění přitom záhodno uvést, že již dříve měla některá komentářová literatura za to, že se v případě rozebírané situace nejedná o „úkon v řízení, ze kterého by měla být osoba ve smyslu ustanovení § 34 odst. 4 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob vyloučena“[8].

Konečně, pokud jde o dosavadní judikaturu Ústavního soudu, pak ten ve svých rozhodnutích do doby analyzovaného nálezu vyhodnotil, že „fyzická osoba, je-li toliko v procesním postavení svědka (nikoli obviněného nebo poškozeného), pravděpodobně nebude mít žádný přímý (zejména majetkový) zájem na výsledku řízení; její zájmy tedy zásadně nebudou v rozporu se zájmy obviněné právnické osoby.

Právo obviněné právnické osoby na formální obhajobu zde proto dostalo přednost před ryze gramatickým a protismyslným výkladem dotyčného zákonného ustanovení“^[9]. V návaznosti na dříve Ústavním soudem judikované se tak v tomto případě jedná o rozhodnutí Ústavního soudu o problematice jednoznačně kontroverznější; v případě obviněného jednatele jeho zájmy se zájmy právnické osoby obviněné v téže věci kolidovat obecně jistě mohou. V souladu s postupující aplikační praxí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob se však, jak vidno, judikatura vztahující se k této problematice stále vyvíjí a komentovaným ustanovením zákona o trestní odpovědnosti právnických osob se tak dostává *de facto* zcela nového významu.

Závěr

S ohledem na základní právo právnické osoby na obhajobu je třeba v případě ustanovení § 34 odst. 4 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zvolit ústavně konformní výklad a toto ustanovení interpretovat teleologicky, tedy v tomto případě restriktivně, resp. ve světle rozebíraného nálezu Ústavního soudu; pouze za reflexe tohoto budou právnické osobě zachovány jí zaručená základní práva a svobody. Se dříve uvedenými závěry Ústavního soudu v této věci se tedy lze plně ztotožnit.

JUDr. Alena Tibitzlová, Ph.D.,
advokátka

[Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Na strži 2102/61a
140 00 Praha 4

Tel.: +420 270 005 533
Fax: +420 270 005 537
e-mail: info@tdpa.cz

[1] Tento příspěvek je výstupem vědeckovýzkumného úkolu Možnosti využití nových technologií s důrazem na zefektivnění a urychlení činnosti orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů, subúkolu Základy trestní odpovědnosti s akcentem na zavádění nových postupů a technologií do trestního řízení, řešeného na Policejní akademii České republiky v Praze.

[2] K tomuto shodně srov. též Důvodovou zprávu k ustanovení § 34 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

[3] Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně. Unie obhájců ČR, 2017. K dispozici >>> [zde](#). Citováno dne 10. 2. 2020.

[4] Problémem bude však na tomto místě v praxi velmi často vznikající konflikt zájmů ve smyslu ustanovení § 34 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

[5] Fenyk, J.; Smejkal, L.; Bílá, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, § 34.

[6] Právo obviněné právnické osoby zvolit si zmocněnce ve smyslu [§ 34 odst. 2](#) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob musí mít vždy přednost před ustanovením opatrovníka. Proto také v případě, kdy má obviněná právnická osoba již ustanoveného opatrovníka, má zastoupení zmocněncem na základě plné moci, pokud se tak obviněná právnická osoba rozhodne, vždy přednost; v takovém případě by totiž ustanovení opatrovníka pozbylo svého smyslu.

[7] Fenyk, J.; Smejkal, L.; Bílá, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, § 34.

[8] Fenyk, J.; Smejkal, L.; Bílá, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, § 34.

[9] Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Unie obhájců ČR, 2019. K dispozici >>> [zde](#). Citováno dne 10. 2. 2020.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)

- [Dětský certifikát](#)